

УДК 316.614:316.485.26]:001.8

DOI: 10.12958/2227-2844-2020-2(333)-2-157-166

Караман Олена Леонідівна,

доктор педагогічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна.

karaman.olena.lnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8541-9972>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ РІВЕНЬ

Наукове обґрунтування проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України передбачає, перш за все, використання певної методології дослідження, що передбачає з'ясування самого поняття «методологія», а також структури, функцій та рівнів методологічного пізнання обраної проблеми.

У нашому дослідженні під поняттям «методологія» (від грецького *methodos* – дослідження та *logos* – знання) розуміємо вчення про науковий метод пізнання, а також сукупність методів, що використовуються в певній науці; *спосіб* дослідження явищ, певний *підхід* до явищ, що вивчаються, *планомірний шлях* наукового пізнання та встановлення істини тощо.

Розробкою методологічних засад наукового пізнання в різні часи займалися багато науковців, найбільш відомими з яких є В. Лекторський, В. Швирев, В. Садовський, П. Копін, Е. Юдін та інші. Визнаними вченими-фундаторами теорії соціалізації особистості є представники різних галузей знань, зокрема Б. Ананьєв, Г. Андреева, С. Батенін, А. Валлон, Ф. Гіддінгс, Дж. Дьюї, Е. Дюркгейм, В. Каптерев, І. Кон, О. Лазурський, А. Мудрик, Б. Паригін, Т. Парсон, Ж. Піаже, А. Ребер, С. Рубінштейн, Г. Тард та ін., а також сучасні вітчизняні розробники теорії соціалізації – Т. Алексеєнко, Н. Лавриченко, В. Москаленко, С. Савченко, С. Харченко та ін. Глибинну сутність особистості в поєднанні її біологічної та соціальної природи досліджували А. Адлер, А. Бандура, Л. Виготський, Е. Дюркгейм, Д. Д'юї, Е. Еріксон, Р. Кеттел, Л. Кольберг, Ч. Кулі, К. Левін, А. Маслоу, Дж. Мід, Г. Олпорт, Ж. Піаже, К. Роджерс, Н. Смелзер, Б. Скіннер, Р. Уолтерс, З. Фрейд, Е. Фромм, Ф. Хайдер, К. Хорні, К. Юнг. Особливості соціалізації особистості в незвичайних умовах гібридної війни досліджують Ю. Бабенко, В. Гурковський, А. Дубіна, О. Караман, Р. Колеснікова, В. Курило, С. Савченко, О. Саєнко та ін.

Метою статті стало розкриття методологічних засад проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України на філософському рівні.

Для досягнення мети було використано комплекс методів теоретичного пізнання: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, логічний метод.

Виконуючи мету статті, першочерговим завданням у межах нашого дослідження стало з'ясування місця досліджуваної нами проблеми в загальній системі методологічного знання, тобто розгляд методологічних засад процесу соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України як багаторівневого конструкту.

Тезу про неоднорідність методології, виділення різних рівнів методологічного аналізу в різні історичні періоди висували В. Лекторський, В. Швирєв, В. Садовський, П. Копін та інші. За думкою багатьох сучасних дослідників, одна з найбільш чітких концепцій рівнів методології належить Е. Юдіну, який виділив та обґрунтував чотири рівні – філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний, що створюють складну систему, у межах якої між ними існує певне підпорядкування. У цій системі філософський рівень є найвищим, виступає змістовною й світоглядною основою будь-якого дослідження (Юдін, 1978, с. 41–45).

Так, для дослідження обраної нами проблеми на найвищому, *філософському*, рівні методології важливого значення набуває вся система філософського знання та загальні принципи пізнання явищ, які виробила філософія. Тобто, на найвищому рівні дослідження проблеми методологічні функції виконуватиме вся система філософського знання.

Уже ні в кого, мабуть, не викликає сумнівів, що зв'язок з філософією є необхідною умовою розвитку соціально-педагогічної думки. По-перше, філософські знання необхідні при побудові соціально-педагогічної теорії, оскільки теоретичне дослідження пов'язано з вивченням дійсності опосередковано, отже теоретичні знання пов'язані ні з даними досвіду, а з філософськими знаннями. По-друге, філософські знання є основою для визначення світоглядної позиції дослідника, від якої залежить подальший «сценарій» вирішення проблеми на інших рівнях методології. Світогляд, у найбільш спрощеному розумінні, – це сукупність поглядів дослідника на світ, сенс життя, свого призначення в цьому світі. Іншими словами, світогляд – це сукупність узагальнених уявлень про дійсність, які відображають і зумовлюють певне практичне й теоретичне ставлення дослідника до світу; спосіб сприйняття, осмислення й оцінки навколишньої дійсності та самого себе як конкретно-історичного суб'єкта пізнання і практики тощо. Однак світогляд – це не просто узагальнене уявлення про світ, а форма самосвідомості людини, ключовими категоріями якої виступають поняття «світ» і «людина». Для дослідника в галузі соціальної педагогіки основним питанням світогляду є погляд на систему взаємовідносин «світ

– людина». Тобто, при науковому обґрунтуванні проблеми соціалізації особистості необхідною частиною світогляду дослідника є система поглядів на світ через призму взаємодії соціуму і людини, ролі людини у перетворенні соціальної дійсності та себе самої, впливу соціальної дійсності на перетворення людини тощо. По-третє, сприймаючи філософію як найвищий рівень методологічного пізнання будь-якої проблеми, ми реалізуємо свою світоглядну позицію на основі наукового ставлення до дійсності та людини, звертаючись до фактів, логічних побудов, виробляючи гносеологічні й логічні категорії та критерії для свідомого пошуку та відбору істинних поглядів, на відміну, наприклад, від релігійного світогляду, який істину шукає у надприродних, вищих, неземних силах. Для нас філософія – це теоретичне ядро світогляду, методологія наукового пізнання світу, у якому феномен соціалізації особистості в умовах гібридної війни є поки що не дослідженим і до кінця не усвідомленим.

Отже, на філософському рівні дослідження проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України нам необхідно з'ясувати філософський погляд на процес соціалізації, особистість, взаємодію особистості й соціальної дійсності в процесі соціалізації, мобільність (стрибкуватість, здатність змінювати вектор) протікання процесу соціалізації впродовж життя людини.

Як відомо, розвиток філософського погляду на процес соціалізації ґрунтується на узагальненнях різних концепцій, течій, теорій, що постійно оновлюються з точки зору різних галузей знань – філософії, соціології, психології, біології, педагогіки тощо. Фундаторами теорії соціалізації вважаються такі вчені, як Б. Ананьєв, Г. Андрєєва, С. Батенін, А. Валлон, Ф. Гіддінгс, Дж. Дьюї, Е. Дюркгейм, В. Каптерев, І. Кон, О. Лазурський, А. Мудрик, Б. Паригін, Т. Парсон, Ж. Піаже, А. Ребер, С. Рубінштейн, Г. Тард та ін. Серед сучасних розробників теорії соціалізації можна назвати таких науковців, як Т. Алексеєнко, Н. Лавриченко, В. Москаленко, С. Савченко та ін.

Так, сучасні українські дослідниці Т. Алексеєнко, В. Москаленко, розкриваючи методологічні засади дослідження соціалізації особистості, дуже докладно аналізують філософські та інші концепції як метатеоретичне підґрунтя для її соціально-педагогічного осмислення. Вони докладно розглядають проблеми філософського трактування соціалізації через системи поглядів багатьох наукових шкіл і напрямів, наприклад, таких, як персоналізму, неотомізму, екзистенціалізму прагматизму та неопрагматизму, гуманізму і неогуманізму тощо (Лавриченко, 2000; Москаленко, 2013).

Щодо філософської методології дослідження процесу соціалізації особистості в умовах гібридної війни, то в якості підґрунтя можна розглядати філософський принцип взаємоз'язку в системі «Людина – Світ», який докладно розкриває В. Москаленко (Москаленко, 2013, с. 17–30). В основу цього принципу дослідниця покладає дві основні

психологічні концепції – культурно-діяльнісну та генетичну та в широкому філософському сенсі соціалізацію розглядає як процес розвитку соціальності індивіда, завдяки чому він інтегрується в суспільство як особистість. Соціальність людини, за В. Москаленко, – це надіндивідний феномен, який створюється в міжіндивідній взаємодії людей як її результат, а соціалізація особистості – це реалізація в індивіда соціальності, що закладається до його народження в енергетично-інформаційному феномені («нужді»), який втілено у взаємодії особистостей як закарбований в ній соціальний досвід людства. Такий підхід дозволяє розглядати процес соціалізації у динаміці внутрішніх та зовнішніх взаємопроникнень і змін у взаємодії людини і суспільства; соціальність – як результат (критерій міри) соціалізованості особистості у взаємодії соціального середовища та індивідуально-психологічної сутності людини.

Сутність процесу соціалізації В. Москаленко розглядає через призму різних наук (філософії, соціології, психології, педагогіки) та на різних рівнях: соціетальному (мегарівень), соціально-груповому (макрорівень) та індивідуально-особистісному (мікрорівень). На соціетальному рівні процес соціалізації виступає як явище, притаманне цілісній людській спільноті. Зміст процесу соціалізації на цьому рівні полягає у відтворенні й розвитку соціальної системи в цілому. Сутність процесу соціалізації на соціально-груповому рівні розкривається в контексті соціальних груп (сім'ї дітей, молоді, студентів, різних професійних, стратифікаційних груп тощо). На індивідуально-психологічному рівні соціалізація постає як процес формування особистості. Зміст соціалізації на цьому рівні розкривається в контексті вікових стадій, механізмів соціального становлення й еволюції індивіда.

Багаторівневність, багатовекторність, міждисциплінарність і складність феномену соціалізації породжує багато визначень, що множаться вже понад 120 років (вважається, що вперше в гуманітарний обіг його ввів американський соціолог Ф. Гіддінгс у 1887 р.). Наукові визначення шліфуються, змінюються, уточнюються не тільки через процес постійного розвитку суспільства, а й через удосконалення теорії соціалізації в різних галузях наукового знання у зв'язку з непередбачуваністю і нестабільністю цього розвитку. Зокрема, досліджуючи особливості соціалізації особистості в незвичайних умовах гібридної війни на сході України, нами було виявлено новий, раніше не існуючий, різновид соціалізації – «абераційна соціалізація» (від лат. *aberratio* – відхилення, хибність, відхилення від істини; обман зору), яку ми трактуємо як негативну, хибну, спотворену, викривлену соціалізацію, що виникла внаслідок зовнішнього негативного інформаційного впливу на внутрішні індивідуально-психологічні якості особистості (Курило & Савченко & Караман, 2018, с. 88–100). Проте, теоретичне обґрунтування нового різновиду соціалізації – питання конкретно-наукового рівня методології. На цьому ж етапі дослідження зазначимо, що найбільш

влучним щодо реалізації ідеї нашої наукової розвідки є визначення поняття **соціалізації** А. Мудриком, який трактує його як *безперервний процес розвитку і самозміни людини у взаємодії з соціальною дійсністю впродовж життя* (Мудрик, 2006). І погоджуємося з В. Москаленко, що результатом і критерієм вимірювання рівня соціалізованості особистості на певному етапі життєвого шляху є рівень її соціальності.

Друге питання філософського осмислення проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни пов'язане з поглядом на особистість, її глибинну сутність, щоб не засуджувати, а розуміти її поведінку в нестандартних умовах; створювати умови на рівні держави, суспільства, освітніх та соціальних інституцій для успішної соціалізації та самореалізації її як особистості.

Усі ми стали свідками того, як в умовах гібридної війни, що розгорнулася на сході України у 2014 році і продовжується вже шостий рік поспіль, люди, навіть одного віку, соціального й професійного статусу, члени однієї сім'ї, друзі, повели себе по-різному: одні стали жертвою інформаційно-психологічного впливу й відкрито підтримали агресора, а інші – не піддалися маніпуляціям, всіма доступними способами намагалися чинити супротив агресору, а потім покинули житло, роботу й переїхали на підконтрольну Україні територію не тільки через тваринний страх за власне життя та життя своєї сім'ї, а через те, що просто не змогли залишатися в середовищі штучно створеної агресором ідеології, що втратила зв'язок з дійсністю та почала відображати її в перевернутому, спотвореному вигляді. Тоді інформаційно-психологічна війна як складник гібридної війни відразу стала предметом дослідження на міждисциплінарному рівні. За висновками Ю. Бабенка, В. Гурковського, А. Дубіни, О. Караман, Р. Колеснікової, В. Курила, С. Савченка, О. Саєнка та ін., її сутність полягає в цілеспрямованому широкомасштабному оперуванні здоровим глуздом суб'єктів, впливові на свідомість інформаційно-психологічними засобами, який викликає трансформацію психіки, зміну системи цінностей, установок, поглядів, думок, відносин, мотивів, стереотипів особистості з метою зміни змісту її діяльності та поведінки (Курило & Савченко & Караман, 2018, с. 88–100). Саме трансформація цінностей, установок стала основою для зміни поведінки людей з просоціальної та асоціальної та антисоціальної; позитивного вектору соціалізації на негативний.

На наш погляд, розглядаючи проблему соціалізації особистості в умовах гібридної війни на філософському рівні методології, необхідно чітко сформулювати позицію щодо розуміння механізмів взаємодії людини й соціуму в процесі соціалізації, зокрема розуміння людини як особистості, що проявляє індивідуальні риси й поведінку в конкретній соціальній ситуації.

Так, особистість, як і соціалізація, є предметом вивчення різних наук, зокрема, гуманітарних – філософії, соціології, психології. Щодо філософії, то проблема особистості постає в широкому історико-

теоретичному сенсі. Філософія займається дослідженням сенсу життя, сутності людини, а також загальних закономірностей її розвитку як біологічної, так і соціальної істоти (цінності, смисли, ідеали, шляхи їх досягнення тощо).

На основі узагальнень різних теорій особистості, теоретичних моделей взаємодії особистості із суспільством таких учених, як А. Адлер, А.Бандура, Л. Виготський, Е. Дюркгейм, Д. Д'юї, Е. Еріксон, Р. Кеттел, Л.Кольберг, Ч. Кулі, К. Левін, А. Маслоу, Дж. Мід, Г. Олпорт, Ж. Піаже, К. Роджерс, Н. Смелзер, Б. Скіннер, Р. Уолтерс, З. Фрейд, Е. Фромм, Ф. Хайдер, К. Хорні, К. Юнг та ін., можна науково констатувати, що особистість – це складна соціально зумовлена динамічна єдність індивідуальних і психологічних якостей людини. Кожна людина володіє певними індивідуальними (психофізіологічними) й психологічними якостями, які при взаємодії з певними соціальними чинниками можуть проявитися як позитивний або негативний вектор соціалізації з точки зору конкретного суспільства. Так, ученими-біологами й психологами (Ш. Ауербах, В. Мясіщев, А. Леонт'єв, К. Платонов та ін.) уже давно й ґрунтовно виявлено залежність соціальної поведінки людини від психофізіологічних процесів, що відбуваються в її організмі, а також механізми впливу одних і тих же соціальних чинників на різні типи психофізіологічної організації людей (Курило & Савченко & Караман, 2018, с. 88–100). А тому пояснити різну поведінку населення в умовах гібридної війни можна тим, що різні люди мають різну індивідуально-психологічну організацію і з об'єктивно однакових соціальних ситуацій можуть виносити різний соціальний досвід та проявляти різну соціальну поведінку.

Розглядаючи структуру **індивідуально-психологічної** організації особистості, до **індивідуальних** якостей науковці відносять **психічні** та **фізіологічні** особливості. Під **психічною індивідуальністю особистості** вчені розуміють неповторну своєрідність психіки кожної людини, динамічне поєднання *психічних процесів* (відчуття, сприймання, уявлення, пам'ять, мислення, уява, увага, воля), *станів* (емоційні – настрої, афекти, тривога; вольові – рішучість, розгубленість; пізнавальні – зосередженість, замисленість тощо) і *властивостей* (темперамент, характер, здібності, світогляд, знання, переконання). На наш погляд, саме своєрідне поєднання психічних процесів, станів і властивостей особистості формують психологічний потенціал особистості й зумовлюють вектор та якість соціалізації. До **фізіологічних властивостей**, що також впливають на процес соціалізації та індивідуальний розвиток особистості на різних стадіях онтогенезу, учені, в основному, відносять специфічні процеси в розвитку центрально-нервової, опорно-рухової, сенсорної та ін. систем, характер обміну речовин, енергії тощо, знання закономірностей перебігу яких дає змогу передбачати їх зміни за різних соціальних умов життєдіяльності людини

та відкриває можливість втручатися в перебіг фізіологічних процесів у бажаному напрямку (Максименко & Соловієнко, 2000).

Психологічні особливості людини, вслід за відомими вченими, ми пов'язуємо з характеристиками особистості на всіх її структурних рівнях. Для нас будь-яка особистість – це самокерована біосоціальна система найвищої складності, елементи (підструктури) якої взаємодіють між собою на психологічному рівні. Структура особистості – це перш за все психологічне поняття. Наразі в психології представлено низку ґрунтовних структур особистості, що використовуються для дослідження різних категорій людей. Авторами найбільш відомих структур є Ю. Антонян, А. Герцензон, В. Кудрявцев, А. Сахаров, А. Яковлєва, А. Пастушеня, К. Платонов, В. Поздняков, Н. Рейнвальд, З. Фрейд та інші. Ураховуючи специфічність об'єкту нашого подальшого дослідження – особистість, що стала жертвою гібридної війни на сході України, доцільним, на наш погляд, буде використання структурної моделі особистості, розробленої М. Шевандриним та представленої п'ятьома основними сферами: 1) *потребнісно-мотиваційна (або ціннісно-мотиваційна) сфера* – система установок, цінностей, смислів, ціннісних орієнтацій, потреб, мотивів); 2) *когнітивно-пізнавальна сфера* – система знань та особливості протікання пізнавальних процесів (сприйняття, увага, пам'ять, мислення); 3) *морально-вольова сфера* – система морально-етичних та правових норм, совість, переконання, гуманність, емоційно-вольові стани, переживання, ставлення до навколишнього світу, до власних дій; 4) *сфера міжособистісних стосунків* – характер міжособистісної взаємодії, стосунків, соціальний статус; 5) *активно-практична (творча) сфера* – комплекс умінь і навичок в певних видах діяльності, поведінка, вчинки (Шевандрин, 1998, с. 7–8).

Отже, у межах нашого дослідження під **особистістю** будемо розуміти *складну соціально зумовлену й динамічну єдність індивідуальних і психологічних якостей людини, що є основою і вектором її соціалізації впродовж життя у взаємодії з соціальною дійсністю.*

Узагальнюючи наведений вище матеріал, спрямований на обґрунтування методологічних засад проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України на філософському рівні, наведемо деякі висновки.

У якості інструменту розкриття методологічних засад процесу соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України доцільним є використання концепції чотирьохрівневої методології, яка передбачає розгляд досліджуваної проблеми на чотирьох рівнях (філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний), що створюють складну ієрархічну систему. У цій системі філософський рівень є найвищим і виступає світоглядною й змістовною основою дослідження загалом. На філософському рівні розв'язання проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни було узагальнено

філософський погляд на процес соціалізації, особистість, механізми взаємодії особистості й соціальної дійсності, які впливають на якість та вектор соціалізації особистості впродовж життя. У результаті було встановлено, що соціалізація особистості – це безперервний процес розвитку і самозміни людини у взаємодії з соціальною дійсністю впродовж життя. Результатом і критерієм вимірювання рівня соціалізованості особистості на певному етапі життєвого розвитку є рівень її соціальності. Особистість – це складна соціально зумовлена й динамічна єдність індивідуальних і психологічних якостей людини, що є основою і вектором її соціалізації впродовж життя у взаємодії із соціальною дійсністю. Індивідуальні якості особистості складає комплекс неповторних психічних процесів, станів і властивостей людини та фізіологічних особливостей центрально-нервової, опорно-рухової, сенсорної та ін. систем, обміну речовин, енергії тощо в організмі людини. Психологічні особливості людини пов'язані з характеристиками особистості на всіх її структурних рівнях – ціннісно-мотиваційному, когнітивно-пізнавальному, морально-вольовому, міжособистісному, активно-творчому.

Теоретичні висновки статті стануть необхідним і достатнім підґрунтям для наукової розробки проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України на інших рівнях методології – загальнонауковому, конкретно-науковому, технологічному.

Список використаної літератури

1. Алексєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризику. К.: Педагогічна думка, 2007. 152 с. **2. Курило В. С., Савченко С. В., Караман О. Л.** Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України: монографія. К.: Талком, 2018. 240 с. **3. Лавриченко Н. М.** Педагогіка соціалізації: європейські абрисы. К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. 444 с. **4. Максименко О. Д., Соловієнко В. О.** Загальна психологія: навч. посіб. К.: МАУП, 2000. 256 с. **5. Москаленко В. В.** Соціалізація особистості: монографія. К.: Фенікс, 2013. 540 с. **6. Мудрик А. М.** Социализация человека. М.: Издательский центр «Академия», 2006. 304 с. **7. Платонов К. К.** Структура и развитие личности. М.: Наука, 1986. 255 с. **8. Шевандрин Н. И.** Психодиагностика, коррекция и развитие личности. М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1998. 512 с. **9. Юдин Э. Г.** Системный подход и принцип деятельности. М.: Наука, 1978. 391 с.

References

1. Aliksieienko, T. F. (2007). Sotsializatsiia osobystosti: mozhlyvosti y ryzyky [Personalized socialization: opportunities and risks]. K.: Pedahohichna dumka [in Ukrainian]. **2. Kurylo, V. S., Savchenko, S. V. & Karaman, O. L.** (2018). Sotsializatsiia osobystosti v umovakh hibrydnoi viiny na skhodi Ukrainy [Socialization of personality in the conditions of hybrid war in the

east of Ukraine]. K.: Talkom [in Ukrainian]. **3. Lavrychenko, N. M.** (2000). Pedagogika sotsializatsii: yevropeiski abrysy [The pedagogy of socialization: European outlines]. K.: VIRA INSAIT [in Ukrainian]. **4. Maksymenko, O. D.** & Soloviienko, V. O. (2000). Zahalna psykholohiia [General Psychology]. K.: MAUP [in Ukrainian]. **5. Moskalenko, V. V.** (2013). Sotsializatsiia osobystosti [Socialization of personality]. K.: Feniks [in Ukrainian]. **6. Mudrik, A. M.** (2006). Socializaciya cheloveka [Socialization of man]. M.: Izdatel'skij centr «Akademiya» [in Russian]. **7. Platonov, K. K.** (1986). Struktura i razvitie lichnosti [The structure and development of personality]. M.: Nauka [in Russian]. **8. Shevandrin, N. I.** (1998). Psihodiagnostika, korrekciya i razvitie lichnosti [Psychodiagnosics, correction and personality development]. M.: Gumanitarnyj izdatel'skij centr VLADOS [in Russian]. **9. Yudin, E. G.** (1978). Sistemyj podhod i princip deyatelnosti [Systematic approach and principle of operation]. M.: Nauka [in Russian].

Караман О. Л. Методологічні засади проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України: філософський рівень

У статті розкрито методологічні засади проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України на філософському рівні. З'ясовано філософський погляд на процес соціалізації, особистість, механізми взаємодії особистості й соціальної дійсності в процесі соціалізації особистості. Встановлено, що соціалізація особистості – це безперервний процес розвитку і самозміни людини у взаємодії з соціальною дійсністю впродовж життя. Особистість – це складна соціально зумовлена й динамічна єдність індивідуальних і психологічних якостей людини, що є основою і вектором її соціалізації протягом життя у взаємодії з соціумом. Індивідуальні якості особистості складає комплекс неповторних психічних процесів, станів і властивостей людини та фізіологічних особливостей центрально-нервової, опорно-рухової, сенсорної та ін. систем, обміну речовин, енергії тощо в організмі людини. Психологічні особливості людини пов'язані з характеристиками особистості на всіх її структурних рівнях – ціннісно-мотиваційному, когнітивно-пізнавальному, морально-вольовому, міжособистісному, активно-творчому.

Ключові слова: методологія, філософія, соціалізація, особистість, гібридна війна.

Караман Е. Л. Методологические основы проблемы социализации личности в условиях гибридной войны на востоке Украины: философский уровень

В статье раскрыты методологические основы проблемы социализации личности в условиях гибридной войны на востоке Украины на философском уровне. Выяснен философский взгляд на процесс социализации, личность, механизмы взаимодействия личности и

социальной действительности в процессе социализации личности. Установлено, что социализация личности – это непрерывный процесс развития и самоизменения человека во взаимодействии с социальной действительностью в течение жизни. Личность – это сложная социально обусловленное и динамическое сочетание индивидуальных и психологических качеств человека, составляющих основу и вектор ее социализации в течение жизни во взаимодействии с социумом. Индивидуальные качества личности составляет комплекс неповторимых психических процессов, состояний, свойств человека и физиологических особенностей центральной-нервной, опорно-двигательной, сенсорной и др. систем, обмена веществ, энергии и т.д. в организме человека. Психологические особенности человека связаны с характеристиками личности на всех ее структурных уровнях – ценностно-мотивационном, когнитивно-познавательном, морально-волевым, межличностным, активно-творческом.

Ключевые слова: методология, философия, социализация, личность, гибридная война.

Karaman O. Methodological Foundations of the Problem of Personality Socialization in the Conditions of Hybrid Warfare in the East of Ukraine: Philosophical Level

The article is revealed to methodological foundations of the problem of personality socialization in the conditions of hybrid warfare in the east of Ukraine at the philosophical level. The philosophical view of the process of socialization, personality, mechanisms of interaction of personality and social reality in the process of socialization of personality is clarified. It is established that the personality socialization is a continuous process of development and self-change of a person in interaction with social reality throughout life. The result and criterion for measuring the level of personality socialization at a certain stage of life development is the level of their sociality. Personality is a complex socially conditioned and dynamic unity of individual and psychological qualities of a person, which is the basis and vector of its socialization during life in interaction with society. Individual personality traits is a complex of unique mental processes, states and properties of a person and physiological features of the central nervous, musculoskeletal, sensory and other systems, metabolism, energy in the human body. Psychological peculiarities of a person are connected with the characteristics of the personality at all its structural levels – value-motivational, cognitive, moral-willed, interpersonal, actively-creative.

Key words: methodology, philosophy, socialization, personality, hybrid warfare.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2020 р.

Прийнято до друку 01.03.2020 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.